

Underlag för ett ökat statligt stöd till klimat effektiv primärproduktion av livsmedel i Sverige.

Förord

Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) samlar in medel till forskning från Sveriges lantbrukare. Det sker i frivilliga och transparenta system och är huvudsakligen kopplat till försäljning av gårdens produkter. Insamlingen är unik och visar på starkt engagemang för forskning och innovation från de ca 60 000 småföretag som utgör insamlingsbasen. De insamlade medlen plus en mindre del statlig motfinansiering via Formas ställs till forskningens förfogande genom öppna och riktade utlysningar. Medlen fördelas efter en objektiv beredningsprocess med externa experter.

Lantbruket kommer att spela en allt större roll i samhällets utveckling mot ett hållbart, cirkulärt och biobaserat samhälle. För att kunna axla detta ansvar måste den ekonomiska konkurrenskraften förstärkas och ny kunskap om klimateffektiv råvaruproduktion behövs. Det motiverar en kraftfullt ökad samhällelig uppväxling av SLFs insamlade medel till forskning och innovation i sektorn. SLF är en garanti för att de satsade medlen används till att skapa kunskap som tillgodoser verkliga behov och utmaningar och som ger effekt i lantbruksföretagen.

Det är önskvärt att en för alla aktörer gemensam överblick över utvecklingsprocesserna för insatta medel i det svenska forskning och innovationssystemet skapas. Det kan ligga till grund för samarbeten och stöd till behovsdriven forskning för optimal utväxling. Till exempel kan olika finansiärer som Formas, Stiftelsen Lantbruksforskning och Jordbruksverket stödja gemensamma utlysningar. Naturliga samarbetspartners är också Sweden Food Arena och Nationella kommittén för Livsmedelsforskning.

Lena Åsheim

Ordförande Stiftelsen Lantbruksforskning

Sammanfattning

Primärproduktionen av livsmedel utgör basen i den svenska livsmedelskedjan. Den omsätter ca 47 miljarder kr och sysselsätter ca 50 000 heltidsanställda. Trots detta är självförsörjningsgraden nere på ca 50 % och bör därför utvecklas, liksom exporten, vilket i förlängningen kan generera ökad sysselsättning och instegsjobb på svensk landsbygd. Ökade forskningsinsatser krävs dock för att en ökad produktion av mat och andra förnödenheter skall kunna utvecklas och växa på ett hållbart sätt utan negativ miljöpåverkan.

Stiftelsen Lantbruksforskning anser, liksom konkurrenskraftsutredningens slutbetänkande (SOU 2015:15), att forskningen inom lantbruksområdet varit splittrad och saknat tillräckligt fokus på att stärka svensk konkurrenskraft. Detta har lett till att många forskningsprojekt inte varit tillräckligt behovsdrivna och därmed haft svårt att finna kunskapsmottagare. Därför har Stiftelsen Lantbruksforskning tillsammans med ett stort antal branschaktörer utarbetat nya modeller för utlysningar som säkrar att beviljade projekt utgår från reella kunskapsbehov och därmed genererar ny samhällsnyttig kunskap. Det finns stort behov av nya forskningssatsningar för att ytterligare klimatanpassa svensk primärproduktion och samtidigt stimulera utveckling av en cirkulär biobaserad ekonomi. De föreslagna konkreta förstärkningarna är också i linje med Livsmedelsstrategin för Sverige.

Stiftelsen Lantbruksforskning föreslår

- att regeringen skjuter till medel för att förstärka Stiftelsens utlysningar inom Klimat och Miljö samt Energi och Biomassa med 15 MSEK per år
- att regeringen skjuter till medel för att förstärka och utöka Stiftelsens utlysningar om nya innovativa proteinkällor med 10 MSEK per år för att minska importbehovet av tex soja.
- att regeringen skjuter till medel för att förstärka Stiftelsens utlysningar med 5 MSEK/år för att stimulera regionernas forskning och utveckling av en klimateffektiv primärproduktion och regional livsmedelsstrategi
- att regeringen skjuter till medel för att förstärka Stiftelsen basfinansiering av fältförsöksprogrammet med 10 MSEK per år till stöd för bl.a. ekologisk växtodling.

Stiftelsen Lantbruksforskningens roll inom forskning och innovation

Stiftelsen Lantbruksforskning är en nationell aktör med ett heltäckande nätverk av aktörer inom svensk primärproduktion av livsmedel. Stiftelsen har en ambitiös vision av att vara näringens samlande kraft för behovsdriven forskning. Stiftelsen Lantbruksforskning befinner sig således i en positiv utvecklingsfas och vill på olika sätt befrämja svensk behovsdriven forsknings genomslag och lyskraft inte bara i Sverige utan också internationellt. Detta görs genom insamling av privata medel och med ett visst stöd från staten. I Stiftelsen styrelse sitter beslutsfattare från näring och akademi och utgör en unik arena för dialog och prioriteringar.

Den svenska livsmedelsproduktionens utmaningar och möjligheter

Lantbruk, trädgårdsbruk och biobaserad industri, är en integrerad del av Sveriges ekonomi. Dessa sektorer producerar och bearbetar ett brett spektrum av produkter som livsmedel, foder och bioenergi. Här finns en stor potential för ökad utveckling av biobaserade produkter av hög förädlingsgrad som kan bidra till fossilt oberoende.

Livsmedelsindustrin är den tredje största sektorn inom svensk tillverkningsindustri och är helt beroende av goda råvaror från primärproduktionen. Forskning och innovation är viktiga pusselbitar för att utveckla nya produkter och tjänster på ett hållbart sätt och bidrar till att möta den ökade efterfrågan på produkter med god kvalitet som kan ses på flera marknader. Forskning och innovation är också viktiga för att öka förädlingsvärdet och därmed konkurrenskraften för svenska produkter. Fler innovationer är också nödvändiga för att i framtiden kunna föda en ökande befolkning utan negativ påverkan av miljön. Detta kräver också stora satsningar på forskning och utveckling.

Sverige som till ytan är ett av Europas största länder har mycket mark som det går att odla på. Idag är ca 2,5 miljoner hektar åkermark i bruk. Till detta kommer ca 500 000 hektar nedlagd åkermark och 1,5 miljoner hektar hag- och skogsmark som kan brukas för bete. Landet är vidare gynnat av ett relativt gynnsamt klimat. Vid en prognostiserad klimatförändring torde växtsäsongen dessutom utökas med flera veckor. I Sverige handlar hållbar intensifiering om att ta vara på växtsäsongen på ett optimalt sätt. Dessa naturtillgångar lyfts fram som en viktig punkt i konkurrenskraftsutredningen (SOU 2015:15). Klimatförändringen, med extrema väderhändelser ställer dock ökade krav på utveckling av tex torktåliga grödor och brukningsmetoder för att säkerställa en trygg livsmedelsförsörjning.

Trots basala styrkor har den svenska produktionen förlorat marknadsandelar och den inhemska livsmedelsproduktionen täcker idag bara ca 50 % av den totala konsumtionen. Till viss del beror detta på det relativt höga svenska kostnadsläget, men också på en för låg satsning på forskning och innovation.

Den svenska livsmedelsproduktionen kännetecknas av hög säkerhet vad gäller förekomst av patogena mikroorganismer, rester av läkemedel samt bekämpningsmedel och en stark djurvälstånd. Fortsatt forskning för ökad i hållbarhet i animalieproduktionen är dock av största vikt. Det kan tex handla om nya innovativa proteingrödor som ersättning till importerad soja och palmkärnmjöl. Det kan också handla om ökad precision i behandling av betesparasiter och utveckling av produktionssystem som minskar utsläppet av växthusgaser.

Den svenska växt- och trädgårdsodlingen genererar också produkter av hög kvalitet med låg insats av bekämpningsmedel, och den ekologiska odlingen har en stor potential, liksom den närproducerade. I en publicerad rapport från Jordbruksverket (Rapport 2015:22) uttrycks dock stor oro för att den svenska odlingen av flera grödor riskerar att drabbas hårt eller i värsta fall slås ut om inte tillgången på effektiva växtskyddsmedel säkerställs. Samtidigt betonas behovet av stora forskningsinsatser för att utveckla alternativa växtskyddsmedel och resistent grödor. Vi behöver också kunna producera i en hållbar cirkulär ekonomi där resurser och energi används många gånger innan den blir till värme eller mull i marken. Det gäller särskilt växtnäring mellan olika områden samt mellan tätort och landsbygd.

Primärproduktionen inom jord- och trädgårdsbruk har stor ekonomisk betydelse och omsätter 47 miljarder kr. Den bidrar också med nödvändiga råvaror till livsmedelsindustrin som är den tredje största industrigrenen inom svensk tillverkningsindustri mätt i produktionsvärde. Hela livsmedelskedjan sysselsätter ca 200 000 heltidsanställda varav ca 50 000 i primärproduktionen. Det finns dock en betydande potential att öka marknadsandelar här hemma och för export. Detta skulle direkt påverka företagande och sysselsättning på svensk landsbygd samt inte minst generera instegsjobb på arbetsmarknaden. Svensk livsmedelsexport har sedan EU inträdet haft en positiv utveckling och har de facto ökat, vilket visar på en viss förmåga att ta marknadsandelar. För att öka dessa möjligheter genom lansering av nya produkter som kan attrahera en utländsk marknad är behovsdriven forskning och innovation en viktig komponent.

Sverige satsar i relation till sin ekonomiska storlek förhållandevis mycket på forskning och utveckling, totalt ca 3,4 % av BNP 2011. FoU intensiteten är dock betydligt lägre inom de gröna näringarna. Stiftelsen Lantbruksforskning anser, liksom konkurrenskraftsutredningens slutbetänkande (SOU 2015:15), att forskningen inom lantbruksområdet varit splittrad och saknat tillräckligt fokus på att stärka svensk konkurrenskraft. Detta har lett till att många forskningsprojekt inte varit tillräckligt behovsdrivna och därmed haft svårt att finna kunskapsmottagare.

Det är därför av största vikt att en väsentlig del av kommande forskningssatsningar utgår från reella behov och utmaningar som kan stärka svensk konkurrenskraft och tillväxt och den biobaserade ekonomin. Stiftelsen Lantbruksforskning har genom sitt omfattande nätverk och involvering av "stake-holders" i beredningsprocessen unika möjligheter att fånga upp sådana relevanta behov och utmaningar.

Definierade forskning och innovationsområden

För att få en övergripande beskrivning av forsknings och innovationsbehovet inom de gröna näringarna har Stiftelsen Lantbruksforskning tagit fram en agenda "Lantbruk och Trädgård 2030". Ett stort antal aktörer på olika nivåer i sektorn har deltagit i detta arbete vilket resulterat i fem innovationsområden som vi nu söker ytterligare finansiellt stöd till:

- Lönsam och hållbar tillväxt
- Hållbar intensifiering
- Fossiloberoende produkt- och affärsutveckling
- Konsumentattityder och matkvalitet
- Innovativa råvaror och värdekedjor

Dessa punkter ligger helt i linje med intentionerna i den nationella livsmedelsstrategin (Prop. 2016/17:104) och med flera av målen i FN:s Agenda 2030.

Stiftelsen Lantbruksforskning utlysningar

Stiftelsen genomför 3 typer av utlysningar.

Den årliga öppna utlysningen

En gång per år genomförs en stor öppen utlysning som har en budget på ca 45 MSEK och lockar över 100 ansökning, från forskare vid universitet och andra forskningsorganisationer. Dessa bereds först i så kallade branschgrupper (steg 1) och senare beredningsgrupper (steg 2). I dessa grupper finns ett stort antal branscher och akademi representerad. Utlysningen har 4 fokusområden: Livsmedel, Företagande, Klimat och Miljö samt Energi och Biomassa. Vi vill nu förstärka utlysningarna inom Klimat och Miljö samt Energi och Biomassa med 10 MSEK per år

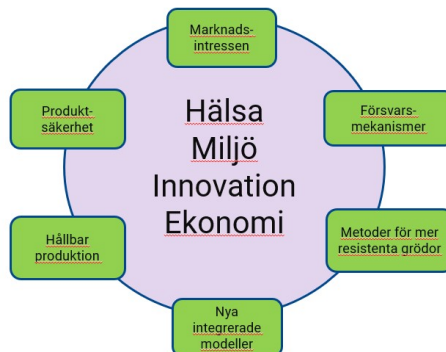
Riktade utlysningar och strategiska programsatsningar

Stiftelsen genomför också ett antal riktade utlysningar inom bl.a. våra 2 strategiska programsatsningar (se bild 1 och 2) till en samlad budget på ca 45 MSEK där vi har haft fokus på djurhälsa mjölkvalitet och mejeriprodukternas roll i en hållbar kost, liksom nya metoder inom växtskyddsområdet för att minska beroendet av kemiska växtskyddsmedel. Den senare satsningen med extra engångsstöd från Formas.

Programmet för hållbar
optimering av
mjölkproduktion

Programmet för
hortikultur och minskat beroende
av kemisk växtskydd

Vi vill förstärka och utöka dessa strategiska program med riktade utlysningar för forskning om nya innovativa proteinkällor med 10 MSEK per år för att minska importbehovet av tex. soja och därmed öka betydelsen av närproducerad mat och fodermedel.

Stiftelsen genomför också en mindre årlig utlysning om 1 MSEK riktad mot regionala aktörer och vill utöka detta med 5 MSEK/år för att stimulera regionernas utveckling av en klimatteffektiv primärproduktion i enlighet med de regionala livsmedelsstrategierna.

Specialutlysningar

Stiftelsen stöder basfinansiering av fältförsöken som omfattar växtodlingsförsök från Skåne till Västerbotten och drivs i Hushållningssällskapens regi. Stödet ligger idag på 10 MSEK per år. Fältförsöksprogrammet är inte bara av intresse för att öka konkurrenskraften i växtodling utan har också en vidare betydelse för lantbrukets miljöanpassning. Av speciellt allmänt samhällsintresse är frågor som rör jordbrukets påverkan på vattenkvalité och vattenhushållning och ekologiska status samt jordbearbetning och jordpackning. Dessa områden har ett eftersatt forskningsbehov beroende på brist på resurser. Detta gäller också i allra högsta grad den ekologiska växtodlingen som är i stort behov av fältförsök. Stiftelsen vill därför förstärka basfinansiering av fältförsöksprogrammet med 10 MSEK per år.

Genom den ständiga interaktionen och dialogen med lantbrukets branschorganisationer säkrar stiftelsen en god överblick över vilka behov som finns inom sektorn. Det ger också ett unikt nätverk av aktörer för identifiering av styrkeområden, forskningsbehov och påverkanskanaler. Det är önskvärt att en för alla aktörer gemensam överblick över utvecklingsprocesserna för insatta medel i det svenska forskning och innovationssystemet skapas. Det kan ligga till grund för samarbeten och stöd till behovsdriven forskning för optimal utväxling. Till exempel kan olika finansiärer som Formas, Stiftelsen Lantbruksforskning och Jordbruksverket stödja gemensamma utlysningar. Naturliga samarbetspartners är också Sweden Food Arena och Nationella kommittén för Livsmedelsforskning.

Stiftelsen beviljar idag i genomsnitt ca 60 MSEK till behovsdriven forskning, konceptutveckling och demonstration ("proof of concept-studier"). Lejonparten av dessa medel kommer från privata finansiärer. Via Formas kommer ett tillskott på ca 20 MSEK. Vi instämmer därför i konkurrenskraftsutredningens förslag att tillskottet av offentliga medel till behovsdriven lantbruksforskning bör förstärkas och beaktas i den kommande budgetpropositionen. De förslag som föreslagits i det ovanstående skulle vara en välkommen och väl motiverad statlig förstärkning av Stiftelsens budget med 40 MSEK till gagn för behovsdriven forskning och står i paritet med Stiftelsens privata medel. De föreslagna konkreta förstärkningarna är också i linje med Livsmedelsstrategin för Sverige.